

Taalcoaching als aanvulling op het formele onderwijs; welke behoefte heeft de taalaanbieder?

Een analyse voor Het Begint met Taal

Joram Spijker

Utrecht, 7 februari 2020

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Wat wordt er al gedaan met vrijwilligers en hoe is dit georganiseerd?	4
Welke behoefte bestaat er bij de taalaanbieders?	5
Bekendheid van Het Begint met Taal	6
Check op de aannames van Het Begint met Taal	7
Conclusie en aanbevelingen	8

Inleiding

In de vernieuwde Wet Inburgering die naar verwachting in 2021 van kracht zal zijn wordt waarschijnlijk aangeraden het formele taalonderwijs bij ROC's en taalscholen aan te vullen met buitenschools leren in een non-formele setting, hetgeen in deze rapportage verder besproken wordt onder de noemer 'taalcoaching'. Taalcoaching is bijvoorbeeld het oefenen van de taal met een vrijwilliger, individueel of in een groep, buiten de les om. Of het bezoeken van een taalcafé, waar ook gesproken wordt met vrijwilligers. De verbinding tussen het formele onderwijs en taalcoaching wordt onder de nieuwe wetgeving dus belangrijker.

Het Begint met Taal (verder: HBMT) wil in kaart brengen waar de behoefte van aanbieders van taalonderwijs ligt rondom aanvullende taalcoaching. Daarvoor is het eerst nodig te weten wat deze taalaanbieders op dit moment al doen met taalcoaching en vrijwilligers, en hoe dit georganiseerd wordt. Bij de wens tot het starten ofwel uitbreiden hiervan is het interessant te weten wat daar voor nodig is. Het kennen van deze behoefte heeft voor HBMT als doel hierop in te kunnen spelen met de eigen expertise.

Deze analyse is tot stand gekomen door het afnemen van 7 interviews met verschillende taalaanbieders. Het betreft daarbij zowel ROC's als taalscholen, groot en klein, geografisch verdeeld over het land. De opbouw van de interviews is grofweg in te delen in drie onderwerpen:

- De huidige ervaring(en) van de taalaanbieder met de inzet van vrijwilligers voor aanvullende taalcoaching buiten de les om ofwel als ondersteuning in de lessen;
- De (wenselijke) toekomstige ontwikkeling van de inzet van vrijwilligers en taalcoaching, en de behoefte van de taalaanbieder om deze ontwikkeling mogelijk te maken;
- De ervaring met en kennis over de reeds bestaande expertise van HBMT en een check op enkele door HBMT geformuleerde aannames.

De rapportage is opgebouwd conform bovenstaande driedeling en eindigt met een conclusie en enkele aanbevelingen. Om de privacy van de respondenten te waarborgen zijn de samenvattingen van de interviews niet opgenomen in dit document. De voorbeelden die in dit rapport worden genoemd, zijn geanonimiseerd.

Ervaringen: wat wordt er al gedaan met vrijwilligers en hoe wordt dit georganiseerd?

Wie werken er met vrijwilligers?

Van de zeven geconsulteerde taalaanbieders werkt het grootste gedeelte al met vrijwilligers. De vorm varieert nogal. Wat het vaakste voorkomt is de link van een taalaanbieder met lokale taalhuizen / taalcafés, waar vrijwilligers als taalmaatje extra spreken met cursisten. Deze vorm van samenwerken met vrijwilligers als aanvulling op de lessen wordt door 5 van de 7 taalaanbieders gedaan. Een zesde taalaanbieder die op meerdere locaties in Nederland actief is doet dit ook op een van die locaties.

Daarnaast worden vrijwilligers ingezet in de les als ondersteuning van de docent. Uitgaande van het VIME-model valt deze categorie binnen het formele onderwijs, maar het gaat hierbij net zo goed om de inzet van vrijwilligers. Twee van de zeven taalaanbieders geven aan op deze manier met vrijwilligers te werken.

Van de twee aanbieders die aangeven niet of nauwelijks iets met vrijwilligers te doen is dat niet omdat de behoefte er niet is. Hieraan liggen praktische bezwaren ten grondslag, zoals het ontbreken van een lokale infrastructuur ofwel een mismatch tussen de beschikbaarheid van de cursisten ('s avonds) en het aanbod van taalcafés bij bibliotheken (overdag).

Wat doen de vrijwilligers?

De vrijwilligers hebben uiteenlopende taken. Bij de categorie van taalcoaching buiten de les om gaat het met name om spreekoefeningen met de cursisten. Ook zijn er vrijwilligers actief in een coördinerende rol, bijvoorbeeld voor het verbinden van taalmaatjes aan cursisten. Ook andere organisatorische taken worden genoemd, zoals contactpersoon met een uitgeverij, administratief werk of de werving van nieuwe vrijwilligers.

De vrijwilligers in de les zijn ondersteunend aan de docent. Het hangt hierbij van de ervaring af wat de taken zijn. Bij twee respondenten worden de vrijwilligers bijvoorbeeld ingezet als soort klassen assistent bij het begeleiden van groepjes cursisten. Ook voor hulp bij oefenexamens ofwel surveilleren van (intake-) toetsen worden vrijwilligers ingezet.

Hoe wordt het werken met vrijwilligers georganiseerd?

Ook qua organisatie lopen de taalaanbieders uiteen. In de meeste gevallen wordt samengewerkt met een lokale organisatie (vaak een bibliotheek), waar taalmaatjes beschikbaar zijn voor het spreken met cursisten. Deze bibliotheek zorgt dan voor de vrijwilligers. De link met de taalaanbieder loopt via een coördinator ofwel een docent. Het initiatief wisselt: soms ligt dat bij de cursisten, in andere gevallen verwijst een docent (bijv. via een coördinator) de cursist naar een taalcafé, taalhuis of bibliotheek.

Er zijn ook taalaanbieders die de werving zelf doen. Een van de respondenten werkt dan wel weer samen met een andere organisatie voor de training van de vrijwilligers en de publiciteit. Een ander heeft intensief contact met lokale organisaties, via periodieke overleggen wordt er informatie uitgewisseld. Vrijwilligers worden hier rechtstreeks geworven, ofwel via lokale organisaties. Er is een betaalde coördinator functie. Bij een van de onderzochte aanbieders worden cursisten doorverwezen naar taalhuizen in de dorpen, echter in de meeste gemeenten alleen de cursisten die vanuit de WEB-gelden gefinancierd worden.

Materiaal wordt overal vandaan gehaald. Spreektaal wordt veel gebruikt, maar er komt ook materiaal via scholen, docenten, andere lokale organisaties en Stichting Lezen en Schrijven.

De inhoudelijke controle op de vrijwilligers is, behoudens de categorie die meehelpt in het formele onderwijs, gering. Dat wordt meestal niet als een probleem ervaren. Het is niet erg dat het inhoudelijk over andere zaken gaat dan in de les, en het is juist goed dat er door een vrijwilliger ander materiaal wordt gebruikt. De aanvulling is het maken van extra taal-kilometers. Vrijwilligers die opereren in de les onder begeleiding van een docent hebben vanzelfsprekend wel meer te maken met de lesstof en overleggen hierover met de docent.

Bij alle respondenten zijn de ervaringen met het werken met vrijwilligers goed. Wel wordt er meermaals op gewezen dat er niet teveel bij vrijwilligers moet worden neergelegd: dit moet niet de basis zijn of een goedkope vervanging van de les.

De rol van gemeenten is op dit gebied erg beperkt. Eén gemeente hanteert een convenant formeel / non-formeel onderwijs, waarin samenwerkingen tussen taalaanbieder en vrijwilligersorganisaties bekrachtigd kunnen worden. Een andere gemeente geeft subsidie voor taalcoaching, hetgeen loopt via een lokaal RCO. Op de andere locaties heeft de gemeente (nog) geen bemoeienis met het verbinden van taalcoaching aan het onderwijs.

Welke behoefte bestaat er bij de taalaanbieders?

Unaniem wordt het als goed beoordeeld dat de koppeling tussen formeel onderwijs en taalcoaching steviger wordt neergezet in de nieuwe Wet Inburgering. Hierover is in de gesprekken geen enkele discussie geweest. De taalaanbieders steunen dat het deze kant op gaat en beoordelen dat bovendien als een goede aanvulling op de lessen en niveau verhogend.

De meeste taalaanbieders geven aan meer te willen doen met taalcoaching, of hiermee graag te willen starten. In een aantal gevallen zijn hiervoor ook al gesprekken gaande binnen de organisatie, of zijn er ideeën bij de respondent hoe dit zou kunnen worden vormgegeven. De uitvoering hiervan stuit echter vaak op hele praktische bezwaren. Onderstaand een greep uit de genoemde ideeën en/of bezwaren:

- Het vinden van goede, professionele vrijwilligers. Deze moeten professioneel worden opgeleid en begeleid. Dat valt of staat met **geld** en met een **goede lokale partner**. Als goed functionerend voorbeeld wordt een lokale organisatie genoemd dat zowel een goed business model heeft liggen als de vrijwilligers een basisopleiding meegeeft;
- Het vinden van **voldoende vrijwilligers** (en dito cursisten). Er moet voldoende massa zijn om nieuwe initiatieven te ontplooiën;
- Een betere schakel met **lokale partijen** zou winst kunnen opleveren;
- Vrijwilligers (bijv. oud-cursisten) ook inzetten als een soort **trajectbegeleiders**, voor het maken van een studieplan met de cursist;
- De koppeling formeel / non-formeel moet steviger, dat bevordert het **sociale netwerk** van de cursisten;
- De **zichtbaarheid** van lokale organisaties die taalmaatjes aanbieden. Het zou helpen als deze op de school langs komen, zodat zowel de school maar vooral de cursisten zien wat er beschikbaar is. De afstand is momenteel te groot, het moet **laagdrempeliger** worden om naar een taalcafé of taalmaatje te gaan;

- De **investering** in taalcoaching is nu te groot voor wat het oplevert. En **commercieel** is het niet interessant;
- Verbeteringen kunnen liggen in **trajectplannen** en **verbindingen** leggen tussen verschillende organisaties;
- Taalmaatjes moeten **professioneel begeleid** worden en geleerd worden wat hun **rol** is, zodat ze niet lessen gaan overnemen;
- Het uitbreiden van **materiaal** voor de hogere niveaus zou voorzien in een behoefte;
- Het inzetten van **taalcoaches op de werkvloer** en voor nazorg zou gewenst zijn;
- Werving en koppeling kosten veel **tijd** voor een taalaanbieder, uitbreiding van het aantal vrijwilligers is daarom niet haalbaar.

Vaak genoemde drempels zijn tijd en geld. Als taalaanbieder moet je middelen investeren om de samenwerking met vrijwilligers voor elkaar te krijgen, en het kost een hoop extra uren. De taalaanbieder die dat het meeste doet, heeft een betaalde coördinator in dienst en betaalt dat uit de inkomsten van de cursisten, omdat het er in gelooft dat het de slagingspercentages positief beïnvloedt.

Het samenwerken met lokale partijen gaat niet overal vanzelf. Niet altijd is bekend wat er lokaal beschikbaar is en hoe dit georganiseerd kan worden. De beschikbaarheid van een goede lokale partner die bijvoorbeeld taalmaatjes kan leveren is iets waar de taalaanbieders soms geen grip op hebben of geen weet van hebben. Bovendien kosten dit soort nieuwe verbindingen ook een investering in tijd en geld. De wens lijkt er wel te zijn om meer te doen, de wil en draagkracht om hier ook daadwerkelijk in te investeren is er niet altijd.

De rol van de gemeente wordt hierin ook genoemd. Het zou goed zijn als de gemeente het koppelen van taalcoaching aan de les in de aanbesteding meeneemt / verplicht stelt en/of hiervoor middelen beschikbaar stelt.

Wat kan HBMT hierin betekenen?

Veel genoemd is een uitbreiding van het veel gebruikte materiaal (spreektaal 3), dat zal zeker in een behoefte voorzien. Daarnaast is het goed om het onderwerp op de kaart blijven zetten, en aandacht te blijven genereren voor deze koppeling, bij zowel landelijke als lokale overheid. Uiteraard zou het helpen als er financiën beschikbaar zouden worden gesteld, waarmee organisatorische en coördinerende taken kunnen worden uitgevoerd. Ook is er winst te behalen bij het lokaal leggen van verbindingen tussen bijvoorbeeld een taalaanbieder en een organisatie die vrijwilligers kan leveren of een taalcafé organiseert.

In hoeverre is het aanbod van HBMT bekend, en hoe wordt dit beoordeeld?

Het aanbod van HBMT is zeer wisselend bekend. En van dat aanbod zijn er een aantal zaken die vaak genoemd worden. De bekendste is het materiaal. Spreektaal is overal bekend en wordt goed beoordeeld. Ook wordt er op aangedrongen dit uit te breiden. Spreektaal is daarmee ook een belangrijk uithangbord voor HBMT waarmee bekendheid wordt verkregen.

Minder bekend zijn de verschillende rollen, bijvoorbeeld die als intermediair om contact te leggen met lokale taalvrijwilligersorganisaties. Vijf van de zeven respondenten geven aan dit niet te weten. Iets bekender zijn de trainingen over vrijwilligersmanagement of intervisie taalvrijwilligers, drie van

de zeven hebben hiervan gehoord, maar hiermee nog geen ervaring opgedaan. De webinars zijn iets bekender: vier van de zeven respondenten geeft aan deze te kennen. Inhoudelijk worden deze, indien hiermee ervaring is opgedaan, prettig en goed genoemd. Twee respondenten voor wie de webinars nieuw zijn gaan dit in de gaten houden. Hierin lijkt ook een behoefte te liggen.

De Tool voor Taalcoaching wordt door twee respondenten als bekend verondersteld, waarvan eentje (met goed gevolg) ervaring heeft opgedaan. De rol van adviseur en lobbyist wordt in beide gevallen door vier respondenten als bekend verondersteld en goed gewaardeerd. Veel hiervan is bekend via de nieuwsbrief, die regelmatig genoemd wordt en daarmee een belangrijk medium is voor informatievoorziening (en eigen profilering).

Aannames HBMT

De volgende aannames zijn gecheckt. Onderliggende vraag is in hoeverre deze vragen spelen binnen de organisatie.

Hoe krijgen we grip op wat vrijwilligers doen?

De antwoorden hierop zijn wisselend van aard. Twee respondenten zijn duidelijk: dit speelt niet. Bij de een vanwege de korte lijnen binnen de organisatie, bij de ander omdat de vrijwilligers vrijgelaten worden in wat ze doen. Een derde geeft aan dat het voorheen een issue was, maar door het opstellen van een duidelijk profiel voor vrijwilligers en betere intakes gaat het nu beter.

Bij de anderen speelt dit wel degelijk een rol. Dat wordt bijvoorbeeld ondervangen door het veelvuldig contact hebben met de vrijwilligers, zeker in het begin. Als je weet wat ze kunnen kan dat meer losgelaten worden. Weinig grip wordt als nadeel gezien, maar dan kun je ook niet teveel verwachten. Een laatste respondent vindt dat de rol en de mindset van de vrijwilliger heel duidelijk bekend moet zijn en waarschuwt voor afhankelijkheid/vriendschap in de relatie met de cursist.

Hoe zetten we vrijwilligers effectief in?

Bij bijna alle respondenten speelt dit een rol. Dit kan worden ondervangen door een goede intake en een duidelijk lesplan, en de verwachtingen duidelijk maken. Of het kost geld, doordat cursisten trainingen moeten volgen om hun rol te leren kennen. Het is zaak een goede balans te zoeken hierin. Ook wordt de vraag opgeworpen hoe je goede vrijwilligers kunt vinden, die zijn niet altijd voorradig.

Hoe zorgen we ervoor dat anderstalige cursisten voldoende spreken buiten de les?

Dit speelt bij alle gesproken taalaanbieders, het belang wordt breed gedeeld. Bij een aantal is dit juist de reden dat er gewerkt wordt met taalmaatjes of andere vrijwilligers, bij anderen ligt de focus vooral op het inzetten op buitenschoolse opdrachten vanuit de docent.

Bij ROC's: Hoe voorkomen we uitval van anderstalige cursisten en verbeteren we hun taalniveau?

Dit speelt zeker een rol bij de gesproken ROC's. En wordt (voor zover mogelijk) ondervangen door een vinger aan de pols houden, te monitoren hoe het gaat, of na te bellen wanneer er iets speelt / iemand aanwezig is. Anderzijds is dit ook niet altijd te voorkomen, als cursisten verhuizen of gaan starten met een andere opleiding.

Conclusie

Er wordt bij de gesproken taalaanbieders al in ruime mate gewerkt met vrijwilligers, al is de manier waarop en de organisatie hiervan zeer verschillend van aard. Dit varieert van het samenwerken met en leunen op een sterk lokaal netwerk en de werving via lokale vrijwilligersorganisaties of bibliotheken, tot het volledig zelfstandig werven, trainen en inzetten van vrijwilligers. De vrijwilligers worden ingezet als taalmaatje, in taalcafés, als coördinator, als administratieve hulp of als klassenassistent in de les. Deze variëteit werd treffend verwoord door een van de respondenten: net zomin als dé anderstalige, bestaat dé taalvrijwilliger ook niet.

De taalaanbieders zijn eensluidend in hun mening over de (wenselijke) toekomstige ontwikkelingen van taalcoaching als aanvulling op de les: allen staan hier positief tegenover. Over het algemeen willen zij meer doen met taalcoaching en vrijwilligers, de praktijk maakt dat nu echter vaak lastig. Het kost (te) veel tijd en geld om dit te organiseren, de lokale samenwerking is er niet of er is scepsis over het voorradige potentieel van professioneel opgeleide vrijwilligers die weten wat hun rol is. Via (o.a.) materiaal, geld, lokale verbindingen versterken en lobbywerk kan HBMT hieraan een bijdrage leveren.

HBMT is met name bekend via Spreektaal en de nieuwsbrief. Veel van het aanbod is echter nog niet bekend, daar lijkt nog veel winst te behalen. Indien een rol of product wél bekend is wordt dit over het algemeen als goed beoordeeld.

Aanbevelingen

Lokaal verbindingen leggen en/of versterken tussen taalaanbieder en vrijwilligersorganisatie

Niet altijd weten de lokale partijen elkaar goed te vinden, hier is wel wat te winnen. Maar bij wie ligt het initiatief? Belangrijk is om inzichtelijk te maken welke organisaties actief zijn en wat ze kunnen bieden aan de taalaanbieder op het gebied van taalcoaching en inzet van vrijwilligers. Hierin kan een gemeente een coördinerende (of dwingende) rol vervullen, als toekomstig uitvoerder van de nieuwe wetgeving. Wellicht kan ook HBMT de verbindende rol vervullen. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de lokale partners die HBMT in haar netwerk heeft, door deze de contacten met taalaanbieders aan te laten gaan. Op basis van de gesprekken lijken deze taalaanbieders wel te willen samenwerken, maar soms weten zij niet helemaal goed hoe, ofwel hebben ze een klein zetje nodig. Meer bekendheid met lokale vrijwilligers kan dat zetje zijn.

Profilering HBMT en haar aanbod

Het aanbod van HBMT, en ook HBMT zelf, is nog niet bij elke taalaanbieder goed bekend. Dat kan verbeteren door nog meer te profileren, zowel zelf als via het lokale netwerk. Bijvoorbeeld door (opnieuw) actief te zijn op de jaarlijkse conferentie van de BVNT2 om de meerwaarde van taalcoaching op de lessen onder de aandacht te brengen.

Taalcoaching meenemen bij aanbesteding taalonderwijs of PIP

Een belangrijkere rol is vanaf 2021 weggelegd voor de lokale overheid. Een aanbesteding van het taalonderwijs is een instrument waarbij een gemeente ook aandacht kan vestigen op de link met taalcoaching. Ook kan een gemeente bij het opstellen van een PIP (persoonlijke inburgeringsplan) al aandacht besteden aan taalcoaching. Mogelijk kan HBMT in haar rol als lobbyist of adviseur dit goed onder de aandacht brengen van de gemeenten.